

KD:n vammaispoliittinen ohjelma

2012

Kristillisdemokraatit
ARVOISTASI POLITIIKKAA.

Jokaisella on yhtäläinen ihmisarvo

Vammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Suomessa noin puolella miljoonalla henkilöllä eli joka kymmenennellä on sellainen sairaus tai vamma, joka vaikuttaa arjen toimintamahdollisuuksiin.

Vammaiset ovat erityisessä vaarassa syrjäytyä ja kokea elämässään taloudellista, sosiaalista, terveydellistä ja koulutuksellista huono-osaisuutta. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa on vakavia puutteita epäyhtenäisen ja hajanaisen lainsäädännön vuoksi. Tästä johtuen vammaisia kohdellaan epäyhtenäisesti ja syrjivästi. Lisäksi vamman aiheuttama erilaisuus voi aiheuttaa ympäristössä ennakkoluuloja. Osallisuus, yhdessä eläminen ja tekeminen muiden kanssa sekä yhteisöön kuuluminen, on tärkeä kokemus jokaiselle ihmiselle. Kykyjen ja ominaisuuksien kirjo eivät sinänsä ole este osallisuudelle, jos yhteiskunta on rakennettu niin, että erilaisuus huomioidaan. Vammaisuutta ei tule nähdä yhteiskunnan rasitteena. Kristillisdemokraatit haluavat edistää vammaisten oikeuksia täysipainoiseen ja yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa.

Ihmisarvo kuuluu jokaiselle. Se ei ole suhteellinen tai ehdollinen käsite, vaan kaikilla ihmisillä on aina ehdoton ja täysi Jumalan luomistyöhön perustuva ihmisarvo. Ihmisarvo ei saa riippua siitä, kuinka paljon tarvitsemme läheistemme tai yhteiskunnan tukea ja hoivaa. Länsimaisen sivistyksen mittari on aina ollut se, miten yhteiskunta suhtautuu erilaisuuteen ja pitää huolta heikoimmista. Yhteiskunta, joka on hyvä vammaisille ihmisille, on hyvä kaikille.

YK:n vammaisten oikeuksien sopimus

Maailman vajaa 700 miljoonaa vammaista henkilöä muodostavat yhden eniten syrjäytyneistä ryhmistä. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi joulukuussa 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Sopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet, sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Sopimus on ensimmäinen YK-sopimus, jossa nimenomaisesti mainitaan vammaisuus, ja sen tavoitteena on vammaisen henkilön yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus ja osallisuus. Sopimuksessa tunnustetaan vammaisen oikeus itsenäiseen päätöksentekoon ja korostetaan julkisten tilojen ja liikennevälineiden esteettömyyden tarvetta. Sopimukseen sitoutuneilta valtioilta edellytetään erityisesti vammaisiin kohdistuvien ennakkoluulojen poistamista tietoa lisäämällä.

Suomi allekirjoitti sopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan ensimmäisten valtioiden joukossa maaliskuussa 2007, mutta sen kansallinen voimaansaattaminen on edelleen kesken. Ratifiointi edellyttää kansallisen lainsäädännön saattamista sopimuksen edellyttämälle tasolle. Muutoksia tarvitaan muun muassa kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin, jossa määrätään pakon käyttämisestä erityishuollossa oleviin henkilöihin. Lisäksi sopimus edellyttää lainsäädännön tarkastelua liittyen vammaisen henkilön liikkumisen ja kansalaisuuden vapauteen, itsenäiseen elämään ja osallisuuteen, asuinpaikan valintaan ja kustannusten jakoon kuntien välillä, sekä henkilökohtaisen avun järjestämistapoihin.

Kristillisdemokraatit pitävät huolestuttavana sopimuksen ratifiointiin viivästyminen, ja kiirehtivät lainsäädännöllisiä toimenpiteitä sopimuksen ratifiointiksi viipymättä Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti.

Vammaisten oikeus koulutukseen

Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen sekä yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Vammaisen lapsen ja nuoren perusopetus on järjestettävä lähikoulussa ja luontaisessa opetusryhmässä aina, kun se on mahdollista ja oppilaan edun mukaista.

Vammaisella lapsella tulee olla oikeus tarvittaessa erityispäiväkotiryhmään, -kouluun tai -luokkaan, jos se on hänen etunsa mukaista. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi terveen itsetunnon kehittymisen kannalta; opiskelu vertaisryhmässä mahdollistaa sen, ettei vammaisen aina tarvitse selvitä terveempien ehdoilla. Erityislusten iltapäivähoidon sekä avustajien saatavuus erityislusten harrastustoiminnan osalta tulee taata riippumatta siitä, asuuko hän kotona vai laitoshoidossa.

Vammaisen oppilaan ja opiskelijan tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien tosiasiallinen saatavuus on varmistettava. Myös lievästi vammaisten ja toimintarajoitteisten syrjäytymisvaara on tunnistettava. Kaikkein koulukiusaamiseen, mutta erityisesti vamman vuoksi kiusaamiseen, on oltava nollatoleranssi.

Vammaisten nuorten peruskoulun jälkeiseen koulutukseen pääsyn on toteuduttava yhdenvertaisesti ikätovereiden kanssa. Voimaan astuvan nuorten yhteiskuntatakuun toteutumista vammaisten nuorten osalta on seurattava, ja tarvittaessa ryhdyttävä tarvittaviin lisätoimenpiteisiin.

Oikeus työhön

Terveys- ja tuloerojen kasvu koskettaa erityisesti työelämän ulkopuolella olevia vammaisia ja pitkäaikaissairaita henkilöitä. Toimeentulon parantaminen edellyttää, että vammaisten työllisyysastetta nostetaan. Yhteiskunnan tuki- ja palvelujärjestelmät eivät luo sujuvia työllistymispolkuja vammaisille. Tukitoimia ei myöskään tunneta tai työnantajat kokevat erityisjärjestelyt liian työläänä. Moni vammaisen, jopa korkeakoulutettuna, joutuu työkyvyttömyyseläkkeelle tahtomattaan, koska ei ole onnistunut saamaan töitä.

Työpaikoilla tulee olla valmiutta poistaa niistä johtuvat esteet vammaisen sopeutumiseksi työyhteisöön niin, että hänen osaamisensa voidaan ottaa käyttöön täysimääräisesti. Mahdollisuuksia osa-aikaiseen työskentelyyn on lisättävä. Lisäksi sosiaaliturvan ja ansiotulojen yhteensovittamista on edelleen kehitettävä ja ansaintarajaa korotettava. Tilapäisesti tai osa-aikaisesti työskentelevän eläkkeensaajan palkkatuloa tulisi verottaa nykyistä kevyemmin.

Kristillisdemokraatit kannattavat työhönvalmentajapalvelun ottamista laajasti käyttöön vammaisten henkilöiden työllistymiseksi tavallisiin työyhteisöihin avoimille työmarkkinoille. Erilaiset hankkeet ovat osoittaneet, että työhönvalmentajan henkilökohtaisesta tuesta on hyötyä erityisesti työhön siirtymien onnistumisen kannalta. Monet työnantajat toivoisivatkin työhönvalmentajapalveluja jopa enemmän kuin palkkatukea.

Muutos tarvitaan paitsi käytännöissä, myös asenteissa. Työvoimahallinnossa käytetään vammaisjärjestöjen toistuvista huomautuksista huolimatta edelleen termiä vajaakuntoinen. Työkyvyttömäksi leimaamisen sijasta tulee keskittyä ihmisen kykyihin. Henkilö, joka vammansa vuoksi kykenee osa-aikaiseen työhön, on osatyökykyinen.

Mahdollisuus työntekoon edistää vammaisen henkilön yhteiskunnallista osallisuutta. Se rytmittää ja ryhdistää elämää, ja tarjoaa mahdollisuuden olla osa yhteisöä ja saada palkkaa. Vammaisten integrointi työelämään on myös kansantaloudellisesti järkevää; työurien pidentämiseksi tarvitaan jokaisen työpanosta.

Perusturva ja terveydenhuollon kustannukset

YK:n vammaissopimuksen artiklan 28 mukaan (Riittävä elintaso ja sosiaaliturva) vammaisella henkilöllä ja hänen perheellään on oikeus riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan. Perusturvan taso on oltava sellainen, että se täyttää perustuslain 19 §:n takaaman ihmisarvoisen elämän

edellyttämän turvan, oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Vammaiseksi syntyminen merkitsee valitettavasti edelleen useimpien kohdalla syntymistä köyhäksi.

Vammaisten toimeentuloon vaikuttavat terveydenhuollon kustannusten korkeat omavastuuosuudet ja terveydenhuollon maksujen korotukset. Kristillisdemokraatit esittävät yhtenäistä terveydenhuollon maksukattoa, joka auttaisi etenkin paljon sairastavia. Maksukattoa tulee laajentaa yhdistämällä lääkekustannukset, sairauden- ja terveydenhuollon kulut ja matkakustannukset, sekä muuttaa ne perhekohtaiseksi.

Oikeus henkilökohtaiseen apuun

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987), jäljempänä vammaispalvelulaki, tuli muutettuna voimaan 1.9.2009. Uudistus vahvisti asiakkaan oikeuksia palvelutarpeen selvittämisestä, palvelusuunnitelman laatimisesta ja palveluja koskevan asian viivytyksettömästä käsittelystä. Sen myötä toteutui myös kristillisdemokraattien pitkäaikainen tavoite vaikeavammaisen henkilökohtaisesta avustajajärjestelmästä. Henkilökohtainen apu muutettiin subjektiiviseksi oikeudeksi eli henkilölle, joka katsotaan laissa tarkoitetulla tavalla vaikeavammaiseksi, on myönnettävä apua määrärahoista riippumatta.

Noin 5 000-6 000 vammaisella on henkilökohtainen avustaja. Tehtävä on yksi vaikeimmin täytettäviä työpaikkoja, ja henkilökohtaisista avustajista on yhä kovempi pula. Työnjohtajan rooli on monelle vammaiselle liian vaativa. Tällöin on tuotava esiin muut vaihtoehdot henkilökohtaisen avun järjestämiseen. Vaikka avustajapalvelu on lain mukaan maksuton, väljä sanamuoto aiheuttaa tulkintaa, jonka nojalla kunnat käyttävät harkintavaltaansa välttämättömien kulujen arvioinnissa vammaisen toimintamahdollisuuksia rajoittavaan suuntaan. Lakia on tältä osin täsmennettävä.

Vaikeavammaisella ihmisellä tulee lähtökohtaisesti olla oikeus itse valita ne tavat, joilla hän henkilökohtaista apua toteuttaa. Vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa. Useimmiten henkilökohtainen apu toteutuu parhaiten muun kuin läheisen tai omaisen suorittamana ainakin nuorten ja itsenäistymisvaiheessa olevien henkilöiden osalta, mutta tilanteet ovat yksilöllisiä. Siksi lain tulee mahdollistaa perheenjäsenen käyttäminen avustajana, jos sitä pidetään vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.

Henkilökohtaista apua on oltava tarjolla myös henkilöille, joilla on esteitä kommunikaation alueella ja näin kyvyssä ilmaista palvelun tarvettaan. Erityisenä vaarana on, että kehitysvammaiset jäävät vastoin lainsäätäjän tarkoitusta ilman henkilökohtaista apua. Vammaispalvelulakiin tulee lisätä velvoite antaa henkilökohtaista apua itsenäiseen päätöksentekoon ja oman elämän

hallintaan silloin, kun ne voidaan turvata henkilökohtaisella avulla. Vammaisfoorumi on todennut, että hyvin toimiva edunvalvontajärjestelmä ja siihen liitetty tuetun päätöksenteon järjestelmä antaisivat kaikille mahdollisuuden tehdä omaa elämäänsä koskevat päätökset.

Yksilölliset ja yhdenvertaiset palvelut

Vammaispalvelulain tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa. Vastuu vammaisille järjestettävien palvelujen ja tukitoimien organisoinnista kuuluu kunnalle. Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Osa vammaispalvelulain mukaisista palveluista on säädetty kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin subjektiivisiksi palveluiksi. Muut vammaispalvelulain tarkoittamat palvelut järjestetään varattujen määrärahojen puitteissa kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisessa laajuudessa. Yleisperiaatteena tulee olla palvelujen saaminen kaikille soveltuviksi.

Vammaisten palveluja tulee kehittää vammaisten henkilöiden omista tarpeista lähtien. Viime aikoina lisääntyneet palvelujen hajauttaminen ja yksityistäminen eivät saa merkitä palvelujen saatavuuden heikkenemistä. Palvelun tuottajan on tunnettava hyvin lainsäädäntö, asiakkaan oikeudet ja eettiset normit. Kaikkien tahojen on selkeytettävä keskinäistä työnjakoaan yksityisen sektorin kanssa eri palvelujen asianmukaiseksi ja taloudelliseksi järjestämiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden kilpailuttamisessa tulee erityisesti huomioida palvelun laatu, palveluiden käyttäjien toiveet ja mahdollisimman pitkäkestoiset asiakassuhteet.

Yhä enemmän palveluja tuotetaan yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kilpailulainsäädännön paineet merkitsevät uhkaa kansalaisjärjestöpohjaiselle palvelutuotannolle, kuten vammaisjärjestöjen toteuttamille asumis-, hoito- ja huoltopalveluille. Kolmannen sektorin toiminnan turvaamisesta on huolehdittava, ja järjestöjen asiantuntemusta tulee käyttää palvelujen kehittämiseksi. Ihmisarvoisen kohtelun ja perusoikeuksien turvaamisen on oltava kilpailunäkökohtia tärkeämpää.

Esteettömyys, saavutettavuus, turvallisuus ja kohtuuhintaisuus tekevät yleisistä palveluista soveltuvia myös vammaisille henkilöille. Erityispalvelujen merkitys vammaisten henkilöiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden mahdollistajina on suuri. Erityispalvelut ovat kehittyneet merkittäväällä tavalla viime vuosina, mutta haasteena on edelleen niiden laatu, tehokkuus ja saatavuus maan eri puolilla.

Kuntia on ohjattava toteuttamaan vammaispalvelulain mukainen palvelusuunnittelu. Vammaispalvelujen laatu ja yhdenvertainen saatavuus maan eri puolilla on varmistettava, seurattava lainsäädännön toteutumista ja puututtava epäkohtiin.

Huomiota on kiinnitettävä siihen, että vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta vahvistetaan aiotulla tavalla ottaen huomioon henkilön oma mielipide ja toivomukset. Yksilöllinen avuntarve ja elämäntilanne on otettava entistä vahvemmin huomioon palveluja ja tukitoimia suunniteltaessa ja niistä päätettäessä.

Vammaisten henkilöiden palveluja ja tukitoimia koskeva lainsäädäntö tulisi koota yhteen lakiin ja yhdistää vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki. Lakien yhdistäminen ei saa merkitä yhdenkään vammaisryhmän oikeuksien heikentymistä.

Kristillisdemokraatit kannattavat ns. henkilökohtaisen budjetin mallin selvittämistä. Mallissa vammaiselle henkilölle varataan tietty summa, jolla hänelle henkilön tai perheen omien valintojen mukaan ostetaan tarvittavat palvelut.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä ei ota tarpeeksi huomioon asiakasta, jolla on vaikeuksia kyetä omien oikeuksiensa puolustamiseen. Etuuksia jää käyttämättä, koska esimerkiksi puhelinpalvelut ja sähköinen asiointi koetaan vaikeaksi tai etuuksista ei tiedetä. On väärin, jos lainsäädännön takaamien palveluiden saaminen on mahdollista vain niille, jotka ovat kyllin osaavia niiden hakemiseksi. Perheissä vanhempien sekä lasta hoitavien ja hänen erityispiirteitään tuntevien lääkärin sekä terapeuttien lausunnoille on annettava painava arvo lapsen saamaan tukeen vaikuttavassa päätöksenteossa.

Vammaiset ihmiset joutuvat valitettavan usein hakemaan heille lain mukaan kuuluvia palveluja oikeusteitse. Perusoikeuksien tulee toteutua kuitenkin ilman erillisiä vaatimuksia. Palveluista on huolehdittava siten, ettei vammaisen henkilön tai hänen läheistensä tarvitse tarpeettomasti taistella oikeuksien toteutumisen puolesta. Viranomaisten neuvontavelvollisuutta tulee lisätä sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n mukaisesti.

Vammaiselle on turvattava pääsy oikea-aikaisesti erikoissairaanhoidon piiriin. Vaikeasti kehitysvammaisilla lapsilla ja aikuisilla tulee olla pysyvä ja joustava hoitosuhde neurologian erikoisosaamista tarjoaviin yksiköihin, sillä perusterveydenhuollon lääkäreiltä ja muulta hoitohenkilökunnalta ei voida edellyttää potilaan terveyden kannalta oleellista erityispiirteiden tietotaitoa.

Apuvälineteknologian kehittyminen luo uusia mahdollisuuksia vammaisten ihmisten selviytymiselle. Ongelmana on, että apuvälinepalveluja ei ole toteutettu aina käyttäjälähtöisesti ja ammattitaitoisesti. Kaikki tarvitsevat eivät välttämättä saa apuvälineitä, niitä ei osata hyödyntää

riittävästi ja luovutuskäytännöt vaihtelevat. Tarpeellisten apuvälineiden tulee olla saatavilla kaikissa kunnissa ja vastuunjaon erikoissairaanhoidon kanssa on oltava selvä.

Erityisryhmille tulee järjestää ravitsemusneuvontaa ja liikuntamahdollisuuksia. Ennaltaehkäisyyn ja kunnon kohottamiseen käytetty raha maksaa itsensä takaisin terveytenä ja mielihyvinä, säästyneinä hoitokustannuksina sekä lisääntyneenä työkykynä.

Palvelujen tuottamiseksi vammaisten tarpeita vastaaviksi tarvitaan tutkimustietoa vammaisuudesta ja erilaisten vammojen vaikutuksesta päivittäiseen elämään. Myös kehitysvammalääketieteen asiantuntijuuden säilymisestä yhteiskunnassa on pidettävä huolta koulutuksen keinoin.

Ikääntyneen vammaisen palvelut

Ikääntyneiden vammaisten ja ikääntyneenä vammautuneiden oikeudet palveluihin ja tukitoimiin vammaisuuden perusteella tulee taata samoin perustein kuin muun ikäisillekin vammaisille henkilöille. Yli 65 vuotta täyttäneiden vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus kuuluu kuntien vastuulle osana julkista terveydenhuoltoa, joka on kuitenkin pystynyt huonosti vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin.

Kansaneläkelaitoksen lakisääteinen velvollisuus järjestää vaikeavammaisten kuntoutus päättyy henkilön täyttäessä 65 vuotta. Hallitusohjelman mukaan ikärajan nostamista 68 ikävuoteen arvioidaan tällä hallituskaudella (2011–2015). Ikärajan nostamista sosiaaliturvan uudistamiskomitean ehdotusten mukaisesti tavoitellaan myös vammaispoliittisessa ohjelmassa vuosille 2010-2015. Kannatamme ikärajan nostamista ja sen mahdollisimman pikaista poistamista kokonaan.

Ikääntyneellä vammaisella henkilöllä kunto romahtaa usein nopeammin kuin ns. terveellä. Tämän vuoksi kuntoutuksen jatkuminen 65 ikävuoden jälkeenkin on välttämätöntä. Katkeamaton ja johdonmukainen ikääntyneiden vammaisten kuntoutus on myös taloudellisesti yhteiskunnalle edullisempaa kuin kuntoutuksen puutteen vuoksi huonoon kuntoon joutuneiden vammaisten hoitaminen.

Autoveronpalautus evätään usein henkilön lopettaessa työnteon. Vammaisen henkilön aktiivisuuden ja osallisuuden säilyttämiseksi oman auton käyttö on kuitenkin monesti myös eläkeiässä perusteltua, eikä mahdollisuus auton hankintaan siksi saa huonontua eläkkeelle siirtymisen johdosta.

Vuonna 2013 voimaan astuva vanhuspalvelulaki takaa iäkkäälle henkilölle oikeuden palvelusuunnitelmassa määriteltyyn hoivaan ja kuntoutukseen. Jokaiseen kuntaan asetetaan vanhusneuvosto, joka seuraa päätöksentekoa ja vaikuttaa siihen kunnan eri toimialoilla ikäihmisiä koskeissa asioissa. Vanhuspalvelulakia toteutettaessa on kuntatasolla huolehdittava iäkkäiden vammaisten erityistarpeista.

Esteettömyys ja liikkumisvapaus

Rakentamismääräyksen mukaan uudet asuinkerrostalot on suunniteltava sellaisiksi, että ne soveltuvat liikuntarajoitteisille. Ympäristö tai rakennus on esteetön, kun se on kaikille käyttäjilleen toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja pääsy kaikkiin tiloihin on helppoa tai ainakin mahdollista.

Rakennusten esteellisyys alkaa usein jo sisäänkäynnin puutteista. Ovet ovat raskaita avata, liikkumiselle ei ole varattu riittävästi tilaa, opasteet puuttuvat tai ne eivät ole kaikkien kannalta käyttökelpoisia. Portaat, hissittömyys, huono akustiikka, puutteet valaistuksessa ja tilojen vaikea hahmottuvuus tekevät tiloista ongelmallisia. Ympäristön esteellisyyttä ovat pintojen tasoerot esimerkiksi jalkakäytävän ja liikenneväylän välillä. Turvallisuuteen liittyviä ongelmia aiheuttavat kulkutiellä olevat esteet ja tarvittavan informaation puutteet. Viime vuosina on edistetty kaikille sopivan suunnittelun (Design for All/ DfA ja ns. universal design) huomioon ottamista ja osaamista sekä rakentamisessa että toteutetuissa toiminnallisissa ratkaisuissa.

Esteettömyys toteutuu vaihtelevasti lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta johtuen. Säädökset ja tulkintaohjeet on saatava yksiselitteisiksi. Kunnat tulee velvoittaa tekemään esteettömyysohjelma. Vammaisten kuntoutus, palvelut ja vammaispalvelujen asiantuntemus tulee sijoittaa helppopääsyisesti yhteen paikkaan.

Vammaisten liikkumisvapaus on rajoitettua, koska fyysinen ympäristö ja joukkoliikenne ovat usein esteellisiä. Liikkumisvapaus on perusoikeus, joka vaikuttaa merkittävästi itsenäisen elämän saavuttamiseen ja elämän laatuun. Esteetön joukkoliikenne koostuu kaikkien käytävissä olevista liikennevälineistä pysäkkikuulutusjärjestelmineen ja niitä palvelevista pysäkki- ja laiturirakenteista sekä asema- ja terminaalirakennuksista. Lisäksi välttämättömän tiedon joukkoliikenneaikatauluista on oltava kaikkien saatavilla. Esteettömyys tulee ottaa huomioon joukkoliikenteen kalustoa uusittaessa. Joukkoliikenteen esteettömyyttä tulee edistää ja kehittää yhdenvertaiseksi koko maassa.

Oman auton käyttö on aiempaa useammin tarpeellista, sillä julkisen liikenteen heikennykset ja polttoaineiden hinnankorotukset ovat rajoittaneet vammaisten liikkumismahdollisuuksia.

Invalidien autoveron palautuksen ylärajaa tulee tarkistaa oman auton hankinnan mahdollistamiseksi. Vammaisten alueellisesti tasa-arvoisen kohtelun varmistamiseksi tulee perustaa palveluosaamiskeskus, jonka kautta kaikki autoveron palautukseen liittyvät tuet jatkossa kanavoidaan. Kuljetuspalvelujen tulee vammaispalvelulain mukaisesti koko Suomessa toteutua laadukkaina ja turvallisina tukien vaikeavammaisen henkilön itsenäistä selviytymistä.

Kommunikaation vaikeudet voivat estää osallisuuden ja sosiaaliset kontaktit. Vamman vuoksi annettavien tulkkipalvelujen vähimmäistuntimäärien riittävyyttä on seurattava ja tarvittaessa nostettava, jotta palvelunkäyttäjien yksilölliset tarpeet tulevat huomioiduiksi. Kristillisdemokraatit kannattavat viittomakielilain säätämisen tarpeen selvittämistä turvaamaan erityisesti viittomakielisten lasten oikeuksia. Viittomakieltä käyttää Suomessa noin 5000 kuuroa tai huonokuuloista henkilöä. Myös tiedonsaannin esteettömyydestä on huolehdittava. Kehittyvä teknologia avaa parhaimmillaan maailmaa kaikille, mutta se voi myös rakentaa uusia esteitä. Verkkopalveluja tulee kehittää esteettömiksi, jotta esimerkiksi näkövammaisen voi käyttää palveluja itsenäisesti.

Vammaisen henkilö kohtaa elämässään samoja ongelmia kuin terveet. Kaikkia palveluja ei ole tarvetta eikä järkevää eriyttää koskemaan vammaisia omana ryhmänään. Siitä syystä esteettömyyden on oltava koko yhteiskuntaa läpileikkaava periaate. Samoin kuin vammattomat, myös vammaiset voivat tarvita päihdehuoltoa, mielenterveyskuntoutusta, eroryhmiä ja painonhallintaryhmiä. Erilaisten osallistumismahdollisuuksien tulisi olla itsestään selviä tai ainakin järjestettävissä.

Asuminen

Vammaisille ihmisille on oltava tarjolla riittävästi esteettömiä ja toimivia asuntoja sekä itsenäisen asumisen mahdollistavia tukipalveluja. Ensisijassa tuetaan vammaisten asumista normaalissa asuntokannassa, johon pyritään saamaan lisää esteettömiä ja riittävän väljiksi mitoitettuja asuntoja vammaisten käyttöön. Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä asunnon muutostyöt kuuluvat vammaispalvelulain mukaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin.

Vammaispalvelulain nojalla kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Palveluasumisen tarkoituksena on tukea jatkuvasti toisen henkilön antaman avun tarpeessa olevaa henkilöä tulemaan toimeen ilman laitoshuoltoa parantamalla hänen toimintakykyään sekä toisaalta mahdollistaa asumisessa toteutetuin erityisjärjestelyin mahdollisimman itsenäinen suoriutuminen tavanomaisista

elämäntoiminnoista. Mikäli henkilö ei selviydy avohuollon tarjoamin tukitoimin, on hänelle järjestettävä ympärivuorokautista hoivaa tarjoava asumismuoto.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto ja asumiseen liittyvät palvelut. Asunto voi olla henkilön oma asunto tai muu tarpeen mukainen yleensä kunnan järjestämä asumismuoto. Vammaispalvelulaissa ei ole määritelty, miten asuminen tulee järjestää, vaan kunnille ja vammaisille henkilöille on annettu mahdollisuus käyttää olemassa olevia asumiseen liittyviä järjestelmiä. Kunnilla on vammaispalvelulain mukaan oikeus päättää asumispalvelujen järjestämistavasta. Palveluja on järjestettävä sellaisessa laajuudessa ja sellaisin muodoin kuin palvelunsaajan palveluasumisen tarve edellyttää. Kunnan päätöksen palveluasumisen järjestämisestä on perustuttava selvitettyyn vammaisen henkilön palveluasumisen tarpeeseen ja selvitettyyn elämäntilanteeseen. Määräraha-perustetta ei voida soveltaa palveluasumiseen liittyviä palveluja ja tukitoimia järjestettäessä.

Kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten henkilöiden asumispalvelut tulee järjestää siten, että ne vastaavat YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimuksen vaatimuksia yhdenvertaisuudesta, itsenäisestä elämästä, itsemääräämisoikeudesta, osallisuudesta ja oikeudesta valita asuinpaikkansa ja asuinkumppaninsa.

Kristillisdemokraattien mielestä ikääntyvien omaisten luona asuvien aikuisten vammaisten itsenäisen asumisen mahdollisuuksia tulee edistää. Erilaisten asumisratkaisujen lisäksi tarvitaan mm. muuttovalmennusta ja itsenäisen asumisen mahdollistavaa arjen tukea. Vammaisten asumispalveluja suunniteltaessa ja järjestettäessä on ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon asukkaiden yksilölliset tarpeet, ja muutokset asumisessa on tehtävä kuunnellen asukasta ja hänen omaisiaan.

Laitoshoidon määrää tulee määrätietoisesti pyrkiä vähentämään. Se edellyttää avohoidon ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavan tilapäishoidon järjestämistä nykyistä paremmin, sillä laitoksiin muuttaa niitä henkilöitä, joiden perheen ja omaishoitajien voimavarat loppuvat. Kehitysvammalaitoksissa on noin 2000 henkilöä pitkäaikaispaikoilla, ja noin 6500 kehitysvammaista aikuista asuu omaistensa luona. Laitosten lakkauttaminen ei kuitenkaan ole itse tarkoitus; asumispalveluiden rakenteita uudistettaessa vammaisen hyvinvointi on aina asetettava etusijalle. Asumispalveluissa tulee myös säilyttää riittävä moninaisuus, jotta erilaisten vammaisten tarpeet voidaan täyttää.

Ilmoitukset kehitysvammaisten huonosta kohtelusta ovat lisääntyneet. Kehitysvammaisten Tukiliittoon yhteyttä ottaneet kertovat fyysisestä väkivallasta, päätösvallan rajoittamisesta, pelottelusta ja henkilökunnan oudosta käytöksestä. Omaiset eivät vaihtoehtojen puutteessa aina edes uskalla valittaa kehitysvammaisten kohtelusta. Laitoksissa asuvien vammaisten asianmukaiseen kohteluun ja itsemääräämisoikeuteen, yhteyksien säilymiseen omaisiin sekä

asumisen kodinomaisuuteen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Asumisyksiköissä on oltava tarpeeksi pätevää henkilökuntaa.

Perheen tuki

Vammaisen lapsen vanhemman asemassa on paljon parantamista. Oman työn ja toimeentulon sekä lapsen tarpeista huolehtimisen yhdistäminen on monessa perheessä vaikeaa. Tarvitaan ansiotyön ja omaishoidon yhteensovittamisen malleja. Neuvoloissa on kehitettävä lapsen kehityshäiriöiden ja vammaisen lapsen vanhempien ja sisarusten tuen tarpeen tunnistamista.

Vammaisen lapsen syntyminen perheeseen edellyttää yhteiskunnan taholta välittömiä koko perheeseen kohdistuvia tukitoimia. Perheille on tarjottava riittävästi tietoa, tukea ja apua tuen hakemiseen. Vammaisen lapsen kokonaisvaltainen kuntoutus (psykologi, sopeutumisvalmennus, terapiat, apuvälineet, lääkinnällinen kuntoutus) ei saa viivästyä sen vuoksi, etteivät vanhemmat osaa tai jaksa niitä hakea.

Kehitysvammaisten ja muiden vammaisten perheensisäinen pahoinpitely ja laiminlyönti ovat valitettavasti nykypäivänäkin totta. Tämä voidaan välttää varhaisella puuttumisella, matalan kynnyksen avunsaannilla ja ennaltaehkäisevällä tuen tarjoamisella.

Perheet ovat erilaisia sen suhteen, miten he selviytyvät vammaisen perheenjäsenen hoitoon liittyvistä mahdollisista erityishaasteista. Vanhempien ohjaaminen omaishoitajuuden piiriin tuo turvaverkon, mahdollisuuden ammattimaiseen tukeen viiveettä ja mahdollistaa vaikeavammaisen perheenjäsenen asumisen kotonaan monissa tapauksissa. Riittävän tilapäishoidon saatavuus ja säännöllisten vapaapäivien järjestäminen huoltajille on taattava kaikille vammaislasten perheille asuinpaikasta riippumatta. Vaikka kunnan on lain mukaan osoitettava tilapäishoitopaikka tai hoitaja, tosiasiallisesti monet vanhemmat joutuvat etsimään hoidon itse. Monilla perheillä ei ole koskaan mahdollista jättää lastaan sellaisen tilapäishoitajan hoiviin, joka hallitsisi lapsen sairauden vaatiman hoidon ja olisi näin turvallinen.

Kunnilla on oltava mahdollisuus palkata riittävästi osaavia sosiaalityöntekijöitä, jotta virheitä ja laiminlyönneitä välttyttäisiin. Perheen tarpeita vastaavalla perhekuntoutuksella ja riittäväällä kotipalvelulla voidaan kriisitilanteissa auttaa uuteen alkuun.

Kolmannen sektorin arvokas toiminta auttajana ja vertaistuen järjestäjänä on tunnustettava ja osoitettava käytännön tukea toiminnalle.

Omaishoito

Omaishoidon merkitys julkisia palveluja korvaavana ja täydentävänä toimintana on kiistaton. Kuntien arvioiden mukaan omaishoidon tuella hoidettavista lähes puolet olisi jonkinasteisen laitoshoidon tarpeessa ilman omaishoitajaa. Omaishoidon tuki maksaa itsensä takaisin etenkin säästönä laitoshoitokustannuksissa. Avo- ja laitoshoidon rajan poistamista asumistuen määräytymisessä tulee jatkaa ja omaishoidettavien sijaispaikkoja lisätä.

Lisäarvoa hoivaan tuo se, että hoidossa hyödynnetään ihmisen luontaisia, rakkaita lähiverkostoja. Nykyisin puolet omaishoidontukeen oikeutetuista ei saa tukea, koska sen myöntäminen perustuu kuntien vapaaseen harkintaan. Kristillisdemokraattien tavoite on, että omaishoidon tuen maksaminen siirretään Kelalle. Kansaneläkelaitoksen toteuttama arviointi omaishoidon tuen saamisen edellytyksistä varmistaisi kansalaisten tasa-arvoisen kohtelun asuinpaikkakunnasta riippumatta. Lisäksi omaishoidontuki tulee säätää verovapaaksi.

Omaishoidon tukea myönnettäessä hoidon tarvetta arvioidaan vanhustenhuollon, ei vammaisten tai kehitysvammaisten toimintakyvyn mittarein. Avun tarve on erilainen, kun kyseessä on puolisoaan hoitava vanhus tai vammaista lastaan hoitava työikäinen henkilö. Omaishoidon tuen tarvetta kartoitettaessa on muistettava, että vaikeavammaiselle nuorelle on taattava mahdollisuus itsenäiseen elämään, joka monesti toteutuu täydemmin esimerkiksi kotoa poismuuton ja henkilökohtaisen avustajan kuin lapsuudenkotiin jäämisen ja omaishoidon turvin.

Myös asema lapsen omaishoitajana vaatii täsmennystä. Esimerkiksi omaishoitajan lakisääteiset vapaapäivät edellyttävät lähes ympärivuorokautista sitoutumista hoitoon. Kouluikäisen lapsen työssäkäyvä vanhempi jää vaille tarvitsemaansa lepoa, vaikka hän hoitaa vaikeavammaista, paljon toisen henkilön apua tarvitsevaa lastaan koko sen ajan, jota työnteko tai lapsen koulu aika ei vie. Yksi viikoittainen toteutunut vapaapäivä ja riittävät tukipalvelut ovat välttämättömiä jokaisen omaishoitajan jaksamiselle. Tarvitaan tilapäishoitopaikkoja ja kotiin saatava hoiva-apua. Omaishoitajilla tulisi olla mahdollisuus työterveyshuoltoon vastaavaan terveydenhuoltoon ja säännöllisiin terveystarkastuksiin.

On syytä selvittää hankintalain soveltamista nykyistä rajatummin tilanteissa, joissa on kyse erityisen haavoittuvien asiakasryhmien (mm. vammaiset, vanhukset, lapset) pitkäaikaisten tai harvoin tarvittavien palvelujen järjestämisestä. Esimerkiksi palveluntarjoajien kilpailutuksen vuoksi jatkuva hoitohenkilökunnan ja asumisyksiköiden vaihtuminen saattaa uhata vammaisen henkilön perusturvallisuutta. Hankintalakia uudistettaessa huomioidaan myös pienten palveluntuottajien asema ja kielelliset erityispiirteet.

Kristillisdemokraatit edellyttävät, että lainsäädäntöä muutetaan siten, että omaishoitoon saadaan suunnattua riittävät ja oikein kohdennetut voimavarat vammaisten ja kehitysvammaisten lasten hoitamiseen kotona.

Vammaisten hyväksikäyttö

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen (Optula) mukaan vuosittain ilmoitettujen hyväksikäyttör rikosten määrä on 2000-luvun aikana kaksinkertaistunut. Moni hyväksikäyttötapaus jää edelleen piiloon niin tilastoista kuin viranomaisiltakin.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää vammaisten lasten ja aikuisten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseen ja tunnistamiseen, sillä uhrilta saattaa puuttua kokonaan kyky suojautua ja edellytykset kertoa kokemastaan. Kansainvälisesti on huomattu, että kehitysvammaisen henkilön riski joutua hyväksikäytön uhriksi on kohonnut. Lapsia ja nuoria tulee opastaa tuntemaan ja pitämään omat rajansa ja hallitsemaan turvallisuustaidot. Kristillisdemokraatit esittävät, että vammaisten kanssa työskenteleviltä vaadittaisiin rikosrekisteriote.

Oikeus elämään ja terveyteen

Kristillisdemokraatit puolustavat jokaisen ihmisen oikeutta elämään. Ihmisarvoa tulee kunnioittaa hedelmöityksestä alkaen luonnolliseen kuolemaan asti. Ihmisen elämä on arvokas riippumatta henkilön iästä, ominaisuuksista tai kyvyistä.

Äitiysneuvoloiden normaaliin seurantaan kuuluvat raskausaikaiset syntymättömien lasten, kaikututkimukset. Aivojen ja kehon rakennepoikkeavuus voi näkyä jo sikiövaiheessa, jolloin löydöstä voidaan varmentaa äidin verinäytteestä, napaverinäytteistä, istukkabiopsioon tai sikiövesitutkimuksin. Lapsen kohdistuvat näytteenotot eivät ole riskittömiä. Sikiöseulontojen merkitys on osoittautunut vähäiseksi. Niillä voidaan diagnosoida vain 10 % kehitysvammaisiksi osoittautuvista lapsista.

Seulonnoilla pyritään löytämään vammaisuutta syntymättömissä lapsissa. Korjaava apu on harvoin mahdollista, ja siksi ainoa tarjolla oleva toimenpide onkin raskauden keskeytys vammaisuuden vuoksi.–Down-raskauksista keskeytetään puolet seulontojen perusteella, ja Down-lasten määrä onkin vähentynyt väestössämme kaikkein jyrkimmin. Syvästi kehitysvammaisten määrä on kuitenkin pysynyt väestössämme muuttumattomana viime vuosikymmenet.

Vaikka sikiödiagnostiikan yhteydessä korostetaan perheen omaa valintaa, tosiasiaa jo pelkästään kattavan seulontaohjelman järjestäminen merkitsee vahvaa yhteiskunnallista viestiä suhteessa vammaisten ihmisarvoon. Suurin osa kehitysvammoista ei näy varhaisiän tutkimuksissa. Yleensä kehitysvammaepäily herää ennen kouluikää. Vammautuminen voi tapahtua myös synnytyksen yhteydessä tai pian sen jälkeen.

Nykyisten seulontakäytäntöjen perusteet on uudelleen arvioitava, ja äitiysneuvoloiden toimintaa on kehitettävä huomioimaan nykyistä paremmin vammaisten ihmisten oikeudet ja heidän ihmisarvonsa kunnioitus. Vanhemmille on kerrottava vammaisena elämisen mahdollisuuksista ja yhteiskunnan lakien mukaisista palveluista ja tukitoimista. Perheille, joiden syntymätön lapsi todetaan vammaiseksi, on tarjottava riittävä tiedollinen ja käytännön tuki, jotta heillä olisi todellinen mahdollisuus vastaanottaa perheeseen uusi jäsen ja löytää voimavaroja kasvatustyöhön mahdollisine erityishaasteineen.

Päihdeäitien lapset ovat erityisen suuressa riskissä vammautumiseen juuri raskauden kriittisissä kehitysvaiheissa. Toisaalta yhteiskunnan taholta tehdään mittavia panostuksia raskauden etenemisen turvaamiseksi. Tämä on hyvä asia ja päihdeäitien tahdonvastainen hoitoonohjaus on perusteltua. Lapsen etu on äidin itsemääräämisoikeutta tärkeämpi silloin, kun päihteiden käyttö voi pysyvästi vammauttaa lapsen.

KD pitää ihmisarvon ja tasapuolisuuden kannalta välttämättömänä vammaisuuteen perustuvan terveitä lapsia korkeamman aborttoimisikärajan korjaamista. Tämä on erityisen ajankohtaista nyt, kun ollaan ratifioimassa YK:n vammaisjulistusta, jonka artikkelissa 10 (Oikeus elämään) sopimusosapuolet vahvistavat, että jokaisella ihmisellä on synnynnäinen oikeus elämään vammasta riippumatta. Nykyisen aborttilain ns. eugeeninen pykälä sallii raskauden keskeyttämisen sikiön vammaisuuden perusteella aina 24. raskausviikon loppuun, kun terveiden lasten kohdalla ehdoton yläraja on 20 raskausviikkoa. Keskoshoidon edistyessä sikiön elinkelpoisuusraja on laskenut lainsäätämisen ajankohdan 24. raskausviikosta. Jopa 22.-23. raskausviikolla syntyneitä lapsia on jo jäänyt eloon.

Kristillisdemokraatit eivät hyväksy eutanasiaa. Eutanasia-lailla viestittäisiin asennetta vammaisten ja sairaiden ihmisten elämän arvottomuudesta.

Lopuksi

Ihmisarvo on jokaisen ihmisen keskeisin oikeus. Suomen Kristillisdemokraatit on arvopuolue, joka tekee työtä ihmisarvon toteutumisen ja ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin puolesta.

Tämä ohjelma on hyväksytty Kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän kokouksessa 18.10.2012 ja Kristillisdemokraattien puoluehallituksen kokouksessa 10.11.2012.

Kristillisdemokraattien tavoitteista löydät eri aloilta yksityiskohtaisempia tietoja puolueen erityisohjelmista. Kaikki nämä ohjelmat löytyvät puolueen verkkosivuilta www.kd.fi.